

UOT 336.714

KİÇİK BİZNESİN İNKİŞAFININ NƏZƏRİ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ VƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

¹QƏMBƏROVA XALİDƏ NİYAZ qızı

²SƏLİMOVA İLAHİYƏ SƏRDAR qızı

Sumqayıt Dövlət Universitetinin nəzdində Sumqayıt Texniki Kolleci, 1,2-müəllim

SemireSeyidova @ gmail.ru

Açar sözlər: innovasiya, innovasiya infrastrukturu, kiçik biznes, innovasiyalı iqtisadiyyat.

Məlumdur ki, hər bir ölkənin qüdrəti onun beynəlxalq aləmdə mövqeyi və ilk öncə iqtisadiyyatın vəziyyəti ilə müəyyən olunur. Dünya iqtisadiyyatında baş verən bir çox hadisə və proseslər iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasını, onun strukturunun təkmilləşdirilməsini və innovasiya fəaliyyətinin genişləndirilməsini zəruri edir.

Innovasiyanın yayılması iqtisadi inkişafın göstəricisidir. Hazırki innovasiya modellərinin əsas elementlərinə keyfiyyət və digər bu kimi qeyri qiymət amillərinə diqqətin yönəldilməsi, korporativ çeviklik, əsas tədarükçülərlə strateji inteqrasiya və s. aid edilir.

Innovasiya iqtisadiyyatının formalaşmasında əsas rol oynayan amillərdən biri də elmi potensialı əlaqələndirməyə imkan verən innovasiya infrastrukturunun mövcudluğudur. Innovasiya infrastrukturunun inkişafı innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi və inkişafına yönələn konsalting, informasiya və s. növ xidmətlər göstərən təşkilati şəbəkənin yaradılmasını nəzərdə tutur.

Innovasiya tipli, rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşmasında sahibkarlığın, xüsusən də kiçik biznesin mühüm rolu vardır. Sahibkarlıq müəssisə mülkiyyətçisinin innovasiyalı davranışına, ideyaların axtarılıb tapılmasına və istifadəsinə, onları layihələrində həyata keçirmək bacarığına əsaslanan yeni təsərrüfatçılıq tipidir. Sahibkarlıq ilk əvvəl vətəndaşların və bütövlükdə cəmiyyətin tələbatlarının və iqtisadi artımın təmin edilməsi məqsədilə bütün istehsal amillərindən istifadə edilməsi ilə bağlıdır.

Ölkənin müəyyənləşdirilmiş strateji inkişaf hədəflərinə nail olması, iqtisadiyyatın diversifikasiyası, onun rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi və innovasiya xarakterinin gücləndirilməsi daha çox sahibkarlıq sektorunun inkişafından asılıdır. Sahibkarlığın, xüsusilə kiçik biznesin inkişafı prioritet vəzifə olmaqla çoxlu sayda amillərin təsiri altında baş verir. Ona görə də müasir mərhələdə sahibkarlıq fəallığının və fikirlərinin, makroiqtisadi amillərin qarşılıqlı əlaqədə olan çoxamilli modelinin işlənilməsi, kiçik sahibkarlığa kompleks dövlət dəstəyinin göstərilməsi, onun prioritet istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və onun nəticələrinin, sahibkarlıq potensialının qiymətləndirilməsi, biznes fəallığına təsir edən amillərin öyrənilməsi, biznesin yeni idarəetmə formalarının inkişaf səviyyəsinin, kiçik sahibkarlığın inkişafında klaster şəbəkələrinin rolunun təhlili və s. kimi məsələlər öz aktuallığı ilə diqqəti cəlb edir.

Bazarda fəaliyyət göstərən yeni müəssisənin əsas cəhəti yalnız ətraf mühitlə deyil, həm də bir-birinə uyğunlaşma qabiliyyətinin olmasıdır. Sahibkarın yalnız yeni biznesin imkanlarını yaxşı başa düşən deyil, həm də bu imkanları təcrübədə reallaşdırma bilən vahid düşüncəli yaxşı heyəti olmalıdır.

Belə bir fikir formalaşmış ki, sahibkarlıq və bazar kiçik müəssisələr üçün deyil, əsas iri dövrüyyəli müəssisələr üçün əlverişlidir. Əsas arqument budur ki, kiçik müəssisələrin güclü təchiz edilmiş iri şirkətlərlə rəqabət apara bilmə imkanının olmamasıdır. Doğrudur kiçik və orta biznes bir sıra səbəblərdən iri müəssisələrlə uğurla rəqabət apara bilər. Adətən, hesab edilir ki, texnoloji innovasiya iri biznes sferasıdır, lakin tədqiqatlar göstərir ki, son dövrlərdə köklü texnoloji innovasiyanın təxminən 95%-i kiçik biznes sferasının payına düşür. [1, s.56]

Ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının hazırkı mərhələsində əsas istiqamətlərdən biri kiçik sahibkarlığın inkişafıdır. Kiçik biznes müasir sahibkarlığın təməlinə durur. Bunu onun davranışının innovasiya tipinin və sadə idarəetmə quruluşu nəticəsində bazarın tələblərinə operativ reaksiya vermək qabiliyyətinin səciyyəvi olması müəyyən edir. Xarici ölkələrin ÜDM-in quruluşu üzrə statistik məlumatlar bazar iqtisadiyyatında kiçik biznesin iqtisadi artım sürətini və ÜDM-in keyfiyyətini müəyyən edən aparıcı sektor kimi çıxış etdiyini göstərir.

Müxtəlif ölkələrdə kiçik biznesin inkişafının özünəxas cəhətləri vardır. Bu tarixi və mədəni ənənələrdən, iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsindən, habelə kiçik biznes sektorunun dəstəklənməsinin qanunverici və institusional şərtlərindən asılıdır. Bəllidir ki, kiçik biznes bazar iqtisadiyyatının əsas elementidir və spesifik inkişaf qanunauyğunluğu vardır. Onun rolu iqtisadi, innovasiya, sosial və siyasi funksiyalarla müəyyən edilir.

Kiçik biznes sektoru yeni məhsul növlərini daha çevik mənimsəyir və iri biznes üçün cəlbədiçilən sahələrdə inkişaf edir. Bu sektorun fərqləndirici cəhəti investisiyanın sürətli mənimsənilməsi, kapitalın yüksək dövriyyəliliyi və innovasiya fəaliyyətidir.

Kiçik biznesin bu cəhətləri kiçik sahibkarlığın inkişafının stimullaşdırılmasının müvafiq mexanizmlərini nəzərdə tutan bazar iqtisadiyyatı inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində təzahür edir.

Hər bir dövlətin ümumi iqtisadi inkişafında kiçik biznes sektoru xüsusi yer tutur. İqtisadi inkişafın müasir mərhələsində kiçik biznes sektorunun potensialının reallaşdırılması üçün imkanların axtarılıb tapılması ölkə üçün vacib rolə malik məsələlərdən biridir. Kiçik biznesin inkişafına iri müəssisələrlə qarşılıqlı əlaqələrin təşkili və kiçik biznes sektorunun sahəvi diversifikasiyası böyük təsir göstərə bilər. Məhz bu amil bazarı konyuktiv dəyişikliyinə cəld reaksiya verən, investisiyanın sürətlə mənimsənilməsinə, innovasiya fəaliyyətinə qadir olan kiçik müəssisələrin yeni keyfiyyət xüsusiyyətlərinin ortaya çıxmasına imkan verəcəkdir.

Kiçik sahibkarlığın real sosial-iqtisadi əhəmiyyətinin qiymətləndirilməsi və gələcək inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi onun güclü və zəif cəhətlərinin aşkara çıxarılmasını zəruri edir. Kiçik biznesin bir sıra üstün cəhətlərinin olmasına baxmayaraq, onun üçün də çoxsaylı risklər xarakterikdir. [2, s.145]

Kiçik biznesin güclü cəhətlərinə aşağıdakıları aid etmək olar:

- bazara nüfuz etmənin asanlığı;
- bazarın dəyişən konyukturasına tez reaksiya verilməsi;
- fəaliyyət istiqamətinin tez dəyişmə qabiliyyəti.

Kiçik biznesin zəif cəhətlərinə isə bazar məhdudluğunu, istehsalın inkişafı üçün resursların və mütəxəssislərin cəlb edilməsinin məhdudluğunu, müxtəlif növ iqtisadi böhranlara qarşı zəiflik və s. aid etmək olar. İnzibati maneələr, dövlət tərəfindən daha çox tənzimlənməyə məruz qalması, yüksək rəqabət kimi amillər kiçik biznesin mövcudluğuna təhlükə ola bilər.

İqtisadiyyatın bu sektorunun cəmiyyətin sosial-iqtisadi, problemlərinin həll olunmasında, innovasiya fəaliyyətinin genişləndirilməsində və rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsində real imkanlarının olması və inkişaf perspektivliliyi aşağıdakılarla müəyyən olunur [3 s 73]:

-kiçik biznes iqtisadiyyatda yeni iş yerlərinin əsas "yaradıcısıdır". Kiçik sahibkarlıq işsizlik və yoxsulluq problemlərinin həll edilməsində mühüm rol oynayır;

- kiçik biznes sektoru vasitəsilə dövlət iqtisadiyyatda məhdud yerləri, o cümlədən istehlak mal və xidmətlərinin yerli bazarını genişləndirə bilər. Kiçik sahibkarlıq öz fəaliyyəti çərçivəsində ayrı-ayrı bazar və qeyri-bazar subyektləri ilə səmərəli əməkdaşlıq imkanlarına malikdir;

- iri istehsalə nisbətən kiçik biznes daha səmərəlidir və buna görə də ona dəstək durulması çox vacibdir. Kiçik biznes sahəsi iri müəssisələrlə əməkdaşlıq edərək bir sıra sahələrdə səmərəli fəaliyyət göstərir və demək, kiçik biznes həm iqtisadi, həm də sosial səmərəlilik cəhətdən daha əhəmiyyətlidir;

- kiçik biznesin inkişafı üçün dövlətin güclü dəstəyinin olması zəruridir. Bu istiqamətdə dövlətin əsas rolu uyğun normativ hüquqi bazanın və kiçik sahibkarlığın inkişafına xidmət edən təsisatlar sisteminin yaradılması yolu ilə əlverişli biznes mühitinin formalaşdırılmasıdır.

Beləliklə, kiçik biznes iqtisadi fəaliyyətin artırılmasında, iqtisadiyyatın innovasiyayönümlülüyünün gücləndirilməsində, sağlam rəqabətin formalaşdırılmasında, iri biznesin müxtəlif xarakterli ehtiyaclarının təmin edilməsində və s. mühüm rol oynayır. Bu baxımdan kiçik biznesin kompleks inkişaf strategiyasının işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi olduqca zəruridir.

Elmi yeniliyi: Azərbaycanda kiçik sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyinin yeni istiqamətləri və bu əsasda alınmış müsbət nəticələr ümumiləşdirilməsidir.

Tətbiqi əhəmiyyəti: Açıqlanmış dövlət dəstəyindən sahibkarlar istifadə edə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Gənciyev G.Ə., Kərimov C.H. Sahibkarlığın əsasları. Bakı, 2008, 236 s.
2. Mahmudov M.M., Mahmudova İ.M. Regionların sosial-iqtisadi inkişafının tənzimlənməsi. Dərslik. Bakı: ADİU, 2011, 370 s.
3. Manafov Q.N. Sahibkarlıq fəaliyyətinin sosial-iqtisadi aspektləri. Bakı, 2012, 365 s.

РЕЗЮМЕ

ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА

Гамбарова Х.Н., Селимова И.С.

Ключевые слова: *инновация, инновационная инфраструктура, малый бизнес, инновационная экономика.*

В общем экономическом развитии каждого государства особое место занимает сектор малого бизнеса. На современном этапе экономического развития имеет важное значение изыскание возможностей для реализации потенциала малого бизнеса. На развитие малого бизнеса влияет отраслевая диверсификация сектора малого бизнеса и организация взаимосвязей с большими предприятиями.

SUMMARY

THEORETICAL EVALUATION AND FEATURES OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS

Gambarova Kh.N., Selimova I.S.

Key words: *innovation, innovation infrastructure, small business, innovative economy.*

In the overall economic development of each state occupies a special place the small business sector. At the present stage of economic development to find ways to realize the potential of small businesses is important. The development of small businesses affected by the sectoral diversification of the small business sector and the organization of relationships with large enterprises.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	11.12.2018
	Son variant	25.06.2019